

Església del monestir de Sant Llorenç

Guardiola de Berguedà

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: Al lloc de Sant Llorenç al costat de la font
Emplaçament: Al pla de Sant Llorenç i al costat de la font. S'hi va per la pista del cementiri passats 250 m.
Alçada: 772,1

Coordenades:

Latitud: 42.23515
Longitud: 1.87512
UTM Est (X): 407183
UTM Nord (Y): 4676498

Classificació

Número de fitxa: 08099 - 100
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Conjunt arquitectònic
Estil / època: Medieval Pre-romànic Romànic
Segle: IX-XXI
Any: 2008
Autoria de l'element: Restauració d'Antoni González Moreno i equip tècnic de SPAL
Estat de conservació: Bo
Notes de conservació: Perfectament restaurada, dignificada i amb un servei de visites guiades a banda d'oferir diversos actes culturals
Protecció: Física
Tipus de protecció: Inexistent
Número inventari: SI. Núm. 6437 de l'Inventari de Patrimoni Arqueològic i 3400 de l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Fàcil
Ús actual: Científic

Titularitat

Privada

Titular:

Parròquia de Sant Llorenç. Plaça de l'església, 1. 08694 (Guardiola de Berguedà)

Fitxes associades:

[Basilíca paleocristiana de Sant Llorenç](#)

Autoria de la fitxa

Pere Cascante i Torrella

Data de registre de la fitxa:

dt., 08/08/2017 - 02:00

Descripció

Conjunt arquitectònic compost per l'església monàstica amb el sota tribuna o cripta, les restes del claustre i de les dependències monacals i les restes arqueològiques del cementiri dels monjos i d'altres estructures monàstiques situades al pla de Sant Llorenç al costat de la font homònima i en un altiplà a la dreta del Bastareny dominant les poblacions de Guardiola i també de Bagà. De la basílica original de Sant Llorenç, consagrada l'any 983, només resten dempeus fins a una altura considerable els murs de la meitat occidental, que ha continuat tenint la funció de temple fins als nostres dies. A la banda oriental, les excavacions realitzades pel Servei de Patrimoni de la Diputació de Barcelona han anat posant al descobert les ruïnes de l'altra meitat de l'antic edifici. Tant a la paret de migdia com a la part baixa de la de tramuntana hi ha pilastres que al costat sud romanen amagades darrera dels contraforts. S'ha de remarcar que a ponent de l'edifici, hi ha les ruïnes de la capçalera. Consisteixen en dues absidioles d'estil romànic, arrasades un xic més amunt de la banqueta ornamental, una de les quals, la de migdia, encara presenta l'arrencament de les lesenes. A la façana sud té tres contraforts i a tramuntana hi ha una altra porta. A ponent hi ha un quart accés. Totes aquestes portes són molt similars, acabades en arc de mig punt i amb timpà recolzat sobre una llinda. Tanmateix, la que havia estat entrada principal de l'església es troba completament arrasada. L'edifici utilitzat fins el 1984 com a església era molt més petit que el temple medieval primitiu i s'hi accedia per ponent per una porta oberta al 17gi amb una aparell de carreuons, tallats i col·locats desigualment, segons els trams i altres amb aparell de maçoneria. Abans dels treballs de restauració, l'interior del temple actual s'articulava en dos pisos de tres naus cadascun. La planta alta s'utilitzava per al culte, i la inferior rebia el nom de cripta. L'accés a aquest darrer nivell es realitzava mitjançant la porta central de la façana sud, a la qual s'arribava després de baixar quatre graons. Tots aquests àmbits estaven coberts amb volta de canó del tipus encofrat i van ser desmuntades en la restauració de 1982-1988 i es van recuperar les dimensions i les estructures medievals. L'aula central, que correspon a la part baixa de la tribuna, es disposa en tres crugies coronades per sengles voltes d'aresta, les quals recolzen en arcs laterals de mig punt, força rabassudes i no exactament centrades amb les cobertes. Aquests elements inclouen a l'interior arcs torals que ajuden a sostenir el pes de les voltes. Les parets exteriors de la tribuna, que donen a les naus laterals, presenten semi columnes col·locades no gaire simètricament en relació a les pilastres de dins, però sí força ben acarades a uns altres elements de mida i forma iguals, integrats en les parets laterals de la fàbrica. El sobre tribuna correspondria amb l'àmbit que s'emprava com a església i està cobert amb una volta de canó apuntada i reforçada per dos arcs faixons. La nau nord difereix de les altres dues per tenir cobertes per aresta d'estructura clàssica. El tancament occidental de les nau col·laterals hi ha sengles arcs de mig punt, tapiats, la llum dels quals gairebé coincideix amb l'amplària de la nau i que, en el seu moment, havien estat les embocadures de les absidioles occidentals. L'església està il·luminada al mur sud per tres finestres de doble esqueixada i arc de mig punt situades a una bona alçada. S'ha de remarcar que, a ponent de l'edifici, hi ha les ruïnes de la capçalera. Durant les obres de restauració de l'any 2004-2008 es van recuperar part dels volums originaris de l'església amb materials i composicions completament diferents per marcar la diferenciació de les diferents fases cronològiques del conjunt monumental.

Observacions:

La concepció original de la planta d'aquesta església està emparentada amb el tipus de gran basílica carolíngia : edifici de tres naus i planta rectangular amb coberta de lloses sostinguda per una armadura de fusta que descansava sobre columnes centrals. En el cas de Sant Llorenç, l'occidentalització del santuari va fer que l'obertura de la porta principal s'efectués al bell mig de la façana de llevant. Al llarg del darrer terç del segle X es va construir un temple de grans dimensions, de planta rectangular, 33 metres de llargària per 18 metres d'amplària, seguint la tradició de les basíliques clàssiques. Aquest edifici, consagrat el 983, i potser enllestit del tot als primers anys del segle XI, estava interiorment subdividit en tres naus, la major de doble amplada que les col·laterals, que distribuïen l'espai mitjançant columnates. Suposem que la coberta, bastant més baixa que l'actual, era de lloses, sostinguda per encavallades de fusta, que descansaven en les columnes centrals i en unes semi columnes solidàries de la fàbrica que encara es poden veure a les parets laterals de l'església i a les dues testeres. D'aquests elements de càrrega, eliminats a la meitat occidental del temple amb motiu de la construcció, el segle XII, de la tribuna, només n'hem trobat un de molt arrasat al costat de llevant de l'església. De tota manera, la solidesa i la dimensió de les semi columnes que perviuen a l'interior de les façanes de ponent i de llevant, permeten imaginar la magnitud de l'espai intern de la basílica. Les tres naus devien presentar una alçada molt similar, aixoplugades per una única coberta de dues vessants, Es tracta d'un model molt característic d'estructura basilical, que es generalitza a partir de finals del segle X a imitació de l'església de Sant Pere de Cuny. . D'altra banda, la porta principal de l'església s'obria al bell mig de la façana de llevant. L'occidentalització del santuari no pot atribuir-se només a motivacions topogràfiques concretes de l'indret geogràfic o als trets singulars de la tipologia de l'edifici, sinó que sovint respon a la voluntat dels constructors. En aquest cas són evidents les influències de l'arquitectura carolíngia, en la qual, seguint l'orientació de l'església del Sant Sepulcre de Jerusalem o de la basílica de Sant Pere de Roma, alguns temples bastien els seus santuaris a ponent. Aquesta tradició d'occidentalitzar la capçalera del temple és fruit de l'afany de la classe dirigent carolíngia d'imitar els models arquitectònics de la Roma de Constantí, i va comportar que algunes esglésies alcessin les capçaleres a ponent, a imatge de les grans basíliques romanes del segle IV. A part de la porta principal, hi havia altres accessos secundaris, tots molt similars, distribuïts tres a la façana de migdia i dos més a tramuntana. De les cinc portes laterals, tres es conserven en molt bon estat, mentre que les altres dues, tant la situada més a ponent de la façana septentrional com la que ocupa el terç de llevant del parament meridional, han patit directament les transformacions estructurals efectuades al llarg dels segles i han perdut l'arc de descàrrega i la llinda. La tipologia de les portes descrites s'adiu perfectament amb la cronologia atribuïda a la construcció de la basílica, cap al darrer terç del segle X. La construcció de la nova basílica va comportar l'abandonament de la capella de la fase anterior i el desplaçament del lloc considerat com a terra sagrada per a la inhumació dels monjos i de les persones que depenien de la comunitat. En un moment no gaire allunyat de les es va afegir un pòrtic a la façana de llevant de l'església.

Història

Segons Jordi Bolós (1996).El primer document en el qual s'esmenta el monestir de Sant Llorenç prop de Bagà és de l'any 898. Segons aquest document, la comunitat de Sant Llorenç va rebre unes terres prop de Berga. Cal pensar, doncs, que a final del segle IX ja hi havia, sobre l'aiguabarreig del Bastareny amb el Llobregat, un cenobi mínimament estructurat. És molt probable que calgui relacionar el seu naixement amb la instal·lació en aquest indret d'un grup de religiosos que van arribar del sud dels Pirineus el segle VIII o, més aviat, durant el segle IX. Aquests primers religiosos de Sant Llorenç vivien a les coves que hi ha dessota l'actual monestir, o potser en algun petit edifici proper. Aquesta situació inicial s'alterà al segle X quant els membres de la casa comtal de Cerdanya-Besalú el finançaren de forma notable fent importants donacions de terres tant al Berguedà com també a la Cerdanya entre els anys 950 i 983 i que enriquiren de

forma notable el seu patrimoni. Al costat dels lliuraments fets pels comtes, s'afegiren donacions dels grans propietaris de la contrada. Tot plegat constituïa, l'any 983, un patrimoni important format per més de 70 masos repartits entre la vall de Brocà que incloïa la vall del Bastareny, la vall de Gavarrós, la vall de Greixer, el collet d'Eina, Brocà i segurament la zona de Gisclareny, per una quinzena d'esglésies, sovint parroquials, per uns drets sobre diverses viles i per nombroses altres terres. Aquestes parròquies serien repartides per tota la vall. En aquests moments el monestir deuria tenir uns 15 monjos. Amb la consagració del 983, el monestir es trobava potser en un dels moments més bons de la seva història. La comunitat arribà a estar formada per uns vint monjos, a més, evidentment, dels oblats, els novicis i els llecs. Les donacions continuaren fins el 110 però després del 983 ja no hi ha documentada cap nova cessió feta pels comtes. A la documentació conservada veiem que, durant aquesta etapa, surten citats un prior o un prebost, un procurador, un cellerer, un flequer, un forner, un escrivà, etc. Lentament, es produí, com en la major part dels monestirs, una estructuració interna de la comunitat. Així mateix, aquesta comunitat cedí l'administració de part de les seves terres a un villicus o procurador.. Al 1050 trobem els primers enfrontaments entre el monestir i els senyors de les rodalies. Aquesta situació de puixança va continuar així al llarg de tot el segle XII i bona part del XIII. La comunitat estava formada per gairebé vint membres. Dins aquesta comunitat, a part de la majoria dels oficis esmentats hi havia un forner, un cuiner, un traginer i fins hi tot un monjo responsable de les obres. D'altra banda, també hi continuà havent plets i enfrontaments, alguns ja força importants. Al final del segle XIV, el monestir, però, ja estava molt endeutat. Això cal pensar que fou degut al saqueig dels senyors veïns, a una possible reducció de les rendes i també, probablement, a causa que la comunitat degué voler fer més coses que les que podia pagar. Començà una etapa de supervivència: els monjos hagueren d'afranquir pagesos, normalment d'una forma temporal; calgué, fins i tot, vendre algunes possessions. D'altra banda, els enfrontaments amb els Pinós comportà fortes violències que arribaren a motivar l'excomunió de la major part dels rectors de la contrada. Com a conseqüència de la disminució de les collites i de la baixa demografia, que va suposar un descens considerable de les rendes dels senyorius, tant dels laics com dels eclesiàstics. D'aquesta crisi generalitzada no se'n va poder escapar el monestir, que va veure com les seves rendes minvaven cada cop més. El terratremols de 1426 i 1428 acabà amb una profunda crisi que no es va poder recuperar.

Bibliografia

BOLÒS, J. (1995): "Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Les fonts documentals. Els primers temps del monestir (segles IX-XIII)". Investigacions arqueològiques i històriques al Berguedà (II). Sant Llorenç prop Bagà. Sant Quirze de Pedret. QCT. 6. Barcelona. p- 11-12. BOLÒS, J. (1986): "Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Resum de les fonts documentals". Memòria 1984, Diputació de Barcelona, Servei de Catalogació i Conservació de Monuments. Barcelona p-86-88. LÓPEZ MULLOR, A.(1991): La excavación del monasterio de Sant Llorenç prop Bagà. Campañas 1984-1989. Quaderns Científics i Tècnics, 3: Simposi Actuacions en el patrimoni edificat medieval i modern (segles X al XVIII): I. La intervenció arquitectònica. II. La recerca arqueològica. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. P- 67-90. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (1987): Monasterio de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà, Barcelona). Novedades arqueológicas. II Congreso de Arqueología Medieval Española, Madrid. P-339-348. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (1995): "Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Excavacions arqueològiques. Campanyes 1984-1989". Quaderns Científics i Tècnics, 6: Investigacions arqueològiques i històriques al Berguedà (II). Sant Llorenç prop Bagà. Sant Quirze de Pedret. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. P-24-177. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (1999): "Nous descobriments arqueològics al monestir de Sant Llorenç prop Bagà". L'Erol, 61. Berga, p-21-30. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (2000): "Resultats dels darrers treballs d'excavació al monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà)". Actes del I Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya. Igualada, 13-15 de novembre de 1998. Barcelona. P- 472-488. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (2002): "Darrers treballs d'excavació al conjunt del monestir de Sant Llorenç prop Bagà

(Guardiola de Berguedà, Berguedà)". Lambard. Estudis d'art medieval, XIV (2001-2002). Institut d'Estudis Catalans. Barcelona p-47-74. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À.; VILA, J.M. (2003): El monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). Assaig d'evolució històrica. Actes del II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Sant Cugat del Vallès, 18-21 d'abril de 2002. Vol. I. Barcelona. P- 35-48. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (2004): Las excavaciones en el monasterio de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). 2ª Bienal de la Restauración Monumental. Vitoria-Gasteiz, del 21 al 24 de noviembre de 2002, Academia del Patal, Fundación Catedral de Santa María. Vitoria.p- 203-209. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À.; VILA, J.M. (2007):El recinte medieval del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). Campanyes arqueològiques dels anys 2000-2004. Actes del III Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Sabadell, 18-21 de maig de 2006. Vol. II. Barcelona. P- 585-604. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, A (2002).Memòria de intervenció arqueològica a Sant Llorenç prop Bagà. Campanya 2002. Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL MATA, A. (2001-2003); Memòria de les excavacions al conjunt del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà, Berguedà). Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. DDAA.(2008): Guardiola de Berguedà. Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Memòria de les excavacions arqueològiques. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. VILA CARABASSA, J.M. (2000). Monestir de Sant Llorenç prop Bagà(Guardiola de Berguedà). Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.. DDAA (2014). "Nou monestir de Sant Llorenç". Restaurar o reconstruir. Actuacions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local en els monuments. Memòria SPAL 2002-2012. Vol I. Barcelona p- 455-484.

